

ความเป็นมาของทรรศนะ เรื่องนี้จวฏ

ทรรศนะทางจักรวาลวิทยา

มนุษย์เราเกิดขึ้นท่ามกลางธรรมชาติและต้องอยู่ท่ามกลางธรรมชาติร่วมกับสัตว์ทั้งหลาย แต่มนุษย์ก็ต่างจากสัตว์ชนิดอื่นที่รู้จักไตร่ตรองปัญหาต่างๆรอบตัว ภัยธรรมชาติที่คุกคามชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ทั้งได้สร้างความสะพรึงกลัวให้อยู่เสมอโดยไม่รู้สาเหตุ มนุษย์โบราณที่เป็นปราชญ์ยุคแรกจึงพยายามค้นหาสาเหตุที่จะมาอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่คุกคามชีวิตและหาทางผ่อนปรนแก้ไขภัยนั้นๆ คำตอบที่นับว่าเหมาะที่สุดสำหรับคนยุคนั้นในปัญหาเรื่องภัยธรรมชาติก็คือ ภัยธรรมชาติเกิดจากผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือเทพผู้ทรงฤทธิ์ ซึ่งสิ่งสถิตอยู่ในธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ในค่านต่างๆ เช่น เทพประจำแม่น้ำ เทพประจำภูเขา หรือเทพประจำท้องฟ้า เป็นต้น และถือว่าเป็นผู้บันดาลให้สิ่งต่างๆที่ไม่ใช่ชีวิตกลายเป็นสิ่งมีชีวิตหรือมีวิญญาณสิ่งสถิต มีอำนาจบันดาลปรากฏการณ์ต่างๆให้เกิดขึ้นลักษณะเช่นนี้คือทรรศนะแบบวิญญาณนิยม (Animism) และวิธีการแก้ไขผ่อนปรนภัยจากปรากฏการณ์ธรรมชาติก็คือ ต้องหาวิธีต่างๆมาเอาใจเทพ เพราะเทพเป็นผู้มีอำนาจเกิดขาดในการบันดาลเหตุการณ์ทั้งหลายให้เกิดขึ้น เช่น ต้องการให้ฝนตกฝนก็ตก ต้องการให้น้ำท่วมน้ำก็จะท่วม ฯลฯ ทุกอย่างขึ้นกับความพอใจหรือน้ำพระทัยของเทพเจ้า เทพอยู่เหนือกฎทุกกฎ ความพอใจของเทพเป็นสิ่งเดียวกับที่เทพยึดถือ อันนับเป็นการถอดแบบความนึกคิดของมนุษย์ยุคแรกนั่นเอง

ทรรศนะแบบวิญญาณนิยมหรือเทพบันดาลนี้เอง เป็นทรรศนะทางจักรวาลวิทยายุคแรกเริ่ม ที่มนุษย์พยายามอธิบายความเป็นไปของโลกที่ตนอาศัยอยู่ โลกที่ปรากฏต่อมนุษย์ยุคแรกนี้จึงเป็นโลกที่ไม่มีกฎเกณฑ์ของมันเอง เนื่องจากความพอใจของเทพเจ้านั้นเป็นสิ่งสุดวิสัยที่มนุษย์จะล่วงรู้ได้หมด เครื่องปลีกรรรมที่บันดาลให้สมประสงค์ก็เป็นเรื่องลองผิดลองถูกเสียเป็นส่วนมาก ตำนานเทพของชนชาติต่างๆได้เล่าเรื่องราวความผันผวนของเทพที่มีผล

ต่อมามนุษย์ไว้มากมาย โลกในยุคแรกสำหรับมนุษย์จึงเป็นกลีฟ(Chaos) ที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน

อย่างไรก็ตาม มนุษย์เราก็มีได้พอใจกับโลกที่เป็นกลีฟที่ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นกับการเอาใจเทพเจ้าเท่านั้น ชาวกรีกโบราณเริ่มมีความคิดที่ปรากฏในเพนนิยาว่า เทพเจ้าทั้งหลายยังมีชะตากกรรม(Fatum) ที่เทพเจ้าเองก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และดูจะเป็นสิ่งลึกลับอยู่เบื้องหลังน้ำพระทัยของเทพ ชะตากกรรมนี้เองทำให้นักปราชญ์กรีกโบราณเริ่มเห็นว่าโลกของเราน่าจะมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเป็นเอกภพ(Cosmos) การที่เทพเจ้าสามารถบันดาลสิ่งต่างๆได้ก็เนื่องจากเทพเจ้าล่วงรู้ถึงกฎเกณฑ์ของเอกภพนั่นเอง และถ้ามนุษย์ได้ล่วงรู้ถึงกฎระเบียบดังกล่าวก็ย่อมทำให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆได้แจ่มชัดขึ้น จนอาจถึงขั้นสามารถควบคุมธรรมชาติได้เช่นเดียวกับเทพเจ้าทั้งหลาย

ทาเลส (Thales ก.ค.ศ.๖๔๐?-๕๔๕?) นักปรัชญากรีกเป็นคนแรกที่ได้ให้ความเห็นว่า การที่จะล่วงรู้ถึงกฎเกณฑ์ของจักรวาลนั้นจะต้องค้นคว้าให้รู้ถึงธาตุดั้งเดิมของโลกหรือปฐมธาตุ(First Element) อันเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งในจักรวาล และสำหรับทาเลส ปฐมธาตุก็คือ น้ำ นับจากนั้นมา การค้นคว้าทางจักรวาลวิทยาของนักปราชญ์กรีกโบราณจึงมุ่งสนใจการค้นคว้าเรื่องปฐมธาตุเป็นสำคัญ ทรรศนะทางจักรวาลวิทยาจึงได้เริ่มคลี่คลายและพัฒนาต่อมาจนนับเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาที่อธิบายถึงต้นกำเนิดและส่วนประกอบของจักรวาล แม้ว่าในปัจจุบันนี้วิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจะได้ก้าวรุดหน้าและให้คำตอบเกี่ยวกับดวงดาวและจักรวาลไว้มากมาย แต่ก็ยังมีเรื่องลึกลับที่ยังค้นคว้าไม่ถึงและให้คำตอบที่แตกต่างกันออกไป ข้อมูลบางอย่างที่ค้นพบก็ได้ยืนยันทรรศนะทางจักรวาลวิทยาที่นักปรัชญาบางท่านได้เสนอไว้บ้าง ดังนั้นทั้งวิทยาศาสตร์และปรัชญาจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน และผลักดันให้วิชาการของมนุษย์ก้าวหน้าต่อไป เพื่อที่สักวันหนึ่งมนุษย์อาจจะเข้าถึงขั้นของเทพเจ้าดังที่นักปราชญ์โบราณใฝ่ฝันไว้

ทรรศนะเรื่องนิจวัฏ

ทรรศนะเรื่องนิจวัฏ (Eternal Recurrence) เป็นทรรศนะหนึ่งทางจักรวาลวิทยาที่ให้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องของเอกภพ โดยทรรศนะนี้เชื่อว่า เหตุการณ์ทุกอย่างในจักร

วาล ไม่ว่าจะเป็นส่วนปลีกย่อยหรือในขอบเขตทั่วไป จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในวิถีทาง และลักษณะเดียวกันกับที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วนในอดีต และยังจะเกิดขึ้นเช่น เดิมในอนาคตอีก จักรวาลหรือเอกภพมีลักษณะวนเวียนเป็นวัฏจักร (Cosmic Cycle) นั่นคือ ตั้งแต่เริ่มมีหมอกเพลิงจนสิ้นโลก เหตุการณ์ต่างๆจะเกิดขึ้นซ้ำตามลำดับเดิมเรื่อยๆไป ไม่สิ้นสุด เช่น ทุกๆวงจรที่เกิดโลกขึ้นใหม่ นิพธูเซ็กก็เกิดขึ้นปี ค.ศ. ๑๘๘๘ เพื่อสอน ประชาชนแบบเดิมทุกครั้งไป รวมทั้งมีแนวทางชีวิตดั้งที่เคยเป็นมาเหมือนเดิมทุกประการ เป็นต้น

ทรรศนะ เรื่องนิจวัญหรือการซ้ำรอยเดิมซ้ำวันจันทร์นี้ อ่างจากทรรศนะที่มักถูกนำมาอ้างถึง เหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันที่ว่า "ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย" เพราะเรื่องประวัติศาสตร์ซ้ำรอย หมายถึง ความคล้ายคลึงของเหตุการณ์ในส่วนกว้างๆเท่านั้น เช่น การตื่นไปเดือนต้องถอนทัพจากรัสเซียเพราะสภาพอากาศที่เลวร้ายมาก่อน ครั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพเยอรมันก็ต้องพบกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย คือสภาพอากาศที่เลวร้ายจนต้องถอนทัพจากรัสเซียเช่นตื่นไปเดือนเคยประสบมาแล้ว เป็นต้น ดังนั้น "ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย" จึงแตกต่างจากทรรศนะนิจวัญที่ยืนยันถึงการเหมือนเดิมทุกประการของเหตุการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา

ความเป็นมาของทรรศนะ เรื่องนิจวัญ

ทรรศนะ เรื่องนิจวัญนี้เกิดขึ้นอย่างไรหรือเมื่อไรนั้นไม่อาจที่จะระบุได้อย่างแน่นอน แต่เราอาจสันนิษฐานได้ว่า ทรรศนะหรือแนวความคิดต่างๆที่นักคิดโบราณหรือนักปรัชญารุ่นแรกได้เสนอมานี้ ย่อมเกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆรอบตัว แล้วนำมาสรุปเป็นหลักคิดที่ลุ่มลึกที่สุด นั่นคือหลักคิดนั้นสอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตในสมัยนั้นๆ แนวความคิดนั้นจึงได้รับการยึดถือและปฏิบัติกันสืบมา โดยมีการพัฒนาซับซ้อนขึ้นตามความเจริญของวิชาการและประสบการณ์ที่เพิ่มพูนขึ้นของมนุษย์ ทรรศนะ เรื่องนิจวัญก็คงเช่นเดียวกัน กล่าวคือเริ่มจากการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆแล้วสรุปเป็นหลักคิดง่ายๆที่ไม่ซับซ้อน แล้วจึงค่อยๆพัฒนาขึ้นเป็นระบบปรัชญาที่อธิบายลักษณะของจักรวาล

เมื่อมนุษย์เราเริ่มมองดูธรรมชาติอย่างพิถีพิถันแล้วพบว่า ประสบการณ์ใน

ชีวิตประจำวันล้วนแสดงออกถึงการหมุนเวียนของเหตุการณ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น การสลับ-
เปลี่ยนระหว่างกลางวันกับกลางคืน การหมุนเวียนของข้างขึ้นข้างแรมหรือฤดูกาลแห่งปี
แม้แต่การเต้นของหัวใจและจังหวะการหายใจ เหล่านี้ มนุษย์ก็ศึกษารวบรวมเรียนรู้จากธรรมชาติ
รอบตัวเขาทั้งสิ้น

ชาวอียิปต์โบราณได้รับทรรศนะ เรื่องการซ้ำรอยเดิมของเหตุการณ์จากการสัง-
เกตเห็นแม่น้ำไนล์ที่ไหลท่วมท้นในฤดูใบไม้ผลิและลดลงในฤดูใบไม้ร่วงของทุกปี ซึ่งยังความ
สมบูรณ์มาให้แก่เกษตรกรรม เทพนิยายเรื่องตำนานโฮซีริส ที่ถูกฆ่าตายในแม่น้ำไนล์และ
ฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้ง เป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์ของการหวนเมล็ดพืชในดินและงอกงามเป็น
ต้นไม้ เริ่มเกิดชีวิตใหม่โดยอาศัยความชุ่มชื้นจากแม่น้ำไนล์ และก่อให้เกิดความคิดเรื่อง
วิญญานอมตะ หรือการเวียนว่ายตายเกิด เช่นเดียวกับสังสารวัฏในปรัชญาฮินดู ความ
คิดเรื่องเวียนว่ายตายเกิดนี้เองคือต้นกำเนิดของทรรศนะ เรื่องนิจวัฏ ที่แสดงออกในรูปของ
ศาสนา

นักปรัชญากรีกสมัยก่อนโสเครตีสได้แสดงทรรศนะ เรื่องการซ้ำรอยเดิมไว้ควบคู่
กับความคิดเรื่องปฐมธาตุ โดยเชื่อว่าจักรวาลเป็นผลมาจากการแปรสภาพ หรือการรวม
ตัวและแยกตัวของปฐมธาตุ กล่าวคือ สิ่งทั้งปวงในจักรวาลเกิดจากการแปรสภาพของปฐม
ธาตุ และการเสื่อมสลายของสิ่งทั้งปวงนั้นก็คือการกลับไปสู่ปฐมธาตุดั้งเดิม หมุนเวียนกัน
เช่นนี้เรื่อยไปไม่สิ้นสุด นักปรัชญาที่มีความเห็นเช่นนี้ได้แก่ นักปรัชญาสำนักมีเลตุสที่ค้นหา
ปฐมธาตุ โดยเริ่มจากทาลเลสเป็นต้นความคิดเป็นต้นมา อานักซีมานเดอร์ได้แสดงความคิด
ดังกล่าวไว้อย่างแจ่มชัดเป็นคนแรก ตามคำยืนยันของอาเอทีอุสว่า "อานักซีมานเดอร์...
กล่าวว่า ปฐมธาตุของสิ่งทั้งปวงที่มีอยู่ได้แก่ อนันต์ (the Boundless) เพราะว่าทุกสิ่ง
เกิดมาจากอนันต์และสลายตัวเองเป็นอนันต์ ดังนั้นจึงมีโลกจำนวนนับไม่ถ้วนที่ได้กำเนิดมา
จากอนันต์และสลายตัวลงเป็นอนันต์"^๑

^๑ กิริติ บุญเจือ, ปรัชญากรีกระยะก่อตัวที่อีโอเนีย (กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๕๗.

เอมเปโดเคลีส เป็นผู้ประนีประนอมปัญหาเรื่องปฐมธาตุคืออะไร โดยถือว่า
ปฐมธาตุมี ๔ อย่าง คือ ดิน น้ำ อากาศ ไฟ สิ่งต่างๆเกิดจากการรวมตัวและแยกตัว
ของธาตุทั้งสี่ โดยมีพลังรวมคือความรัก และพลังแยกคือความเกลียด เป็นตัวการของ
การแปรสภาพ ซึ่งจะวนเวียนเป็นวัฏจักร คือเมื่อพลังรวมทำการสูงสุด ธาตุสี่จะรวม
กันกลมกลืนราวกับเป็นธาตุเดียวกัน และแล้วพลังแยกก็จะแทรกเข้ามาทำให้ธาตุทั้งสี่แยก
ตัวจากกัน ไม่นานพลังรวมก็จะทำการรวมธาตุทั้งสี่ใหม่ วนเวียนเช่นนี้ไม่สิ้นสุด พวก
อะตอมนิสต์ก็มีความคิดเช่นเดียวกันนี้ เพียงแต่ถือว่า อะตอมชนิดต่างๆที่มีพลังภายในตัว
เป็นธาตุดั้งเดิมที่เป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งปวง

อย่างไรก็ตาม ความคิดเรื่องวัฏจักรของจักรวาลที่หมุนเวียนครั้งแล้วครั้งเล่า
ในรูปของการรวมตัวและแยกสลายตัวของธาตุต่างๆดังกล่าวนี้ ก็ยังไม่ใช่ทฤษฎีเรื่องนิจ
วัฏที่แท้จริง ปีทาโกรัส (Pythagoras ค.ศ. ๕๗๐?-๔๘๗) เป็นนักปรัชญากรีกคนแรก
ที่ได้เสนอทฤษฎีเรื่องนิจวัฏไว้อย่างชัดเจน ดังที่ปอร์ฟีเรียสกล่าวถึงปีทาโกรัสไว้ว่า

เขาสอนศิษย์ว่าอย่างไรบ้างไม่มีใครรู้แน่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบรรดาศิษย์พากันเก็บเป็น
ความลับอย่างผิดสังเกต เขาที่รู้จักกันทุกๆไปก็มีเรื่องต่อไปนี้เป็นต้น เรื่องแรกก็คือ
เขาถือว่าวิญญาณเป็นอมตะ เรื่องต่อไปก็คือ วิญญาณเวียนว่ายตายเกิดเป็นสัตว์ชนิด
ต่างๆ อีกเรื่องหนึ่งก็คือ (เหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วจะเกิดขึ้นซ้ำอย่างเดิมอีกเป็นกระ
บวนการวัฏจักร จึงนับว่าไม่มีอะไรใหม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง) และเรื่องสุดท้ายก็คือ
เราคงถือว่ามีชีวิตทั้งหลายเป็นญาติ นี่คือข้อความเชื่อซึ่งกล่าวกันว่า ปีทาโกรัส
เป็นคนแรกที่นำเขามาในดินแดนกรีก^๑

ตามประวัติของปีทาโกรัสกล่าวว่า เขาได้เดินทางไปอียิปต์และได้ศึกษารหัสย-
ลัทธิและวิชาต่างๆที่นั่น จึงเป็นไปได้อย่างมากว่าเขาคงได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องวิญญาณ
อมตะมาจากอียิปต์ และได้นำมาเผยแพร่ในกรีก ก่อตั้งขึ้นเป็นสำนักศาสนาที่มีข้อห้ามลึกลับ
ต่างๆ เช่น ห้ามกินถั่ว ห้ามกินเนื้อสัตว์ ฯลฯ จากแนวความคิดเรื่องการเวียนว่ายตาย
เกิดของอียิปต์นี้เองประกอบเข้ากับทฤษฎีเรื่องปฐมธาตุที่แพร่หลายอยู่แล้วในกรีก ปีทา

^๑ กวีติ บุญเจือ, ปรัชญากรีกระยะก่อตัวที่อิตาลี (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๒.

โกรัสจึงได้พัฒนาแนวความคิดเรื่องวัฏจักรของจักรวาล โดยเห็นว่า ไม่เพียงแต่กระบวนการเกิดและสลายของธาตุต่างๆจะซ้ำรอยเดิมเท่านั้น (แม้แต่รายละเอียดปลีกย่อยของกระบวนการก็จะเกิดขึ้นเหมือนเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า) ดังที่มันได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ทั้งนี้ เพราะเนื้อสารของจักรวาลเป็นเนื้อสารเดิมหรือวิญญูณดวงเดิม เพียงแต่ว่าพลังที่เข้ามา มีบทบาทนั้นอาจจะถ่ายเทเข้าออกเรื่อยไป เมื่อพลังออกไปทั้งหมดเมื่อใด ก็จะเป็นจุดจบครั้งหนึ่งของจักรวาล และเมื่อพลังเข้ามาใหม่ ก็จะเป็นกำเนิดครั้งใหม่ของจักรวาล ในการเกิดขึ้นและจบลงแล้วเกิดใหม่ของจักรวาลนี้มีขึ้นในเวลาอันไม่จำกัด การซ้ำรอยเดิมของเหตุการณ์จึงเป็นการซ้ำรอยเดิมชั่วนิรันดร์ และนี่คือทฤษฎีเรื่องนิวัฏจักรนั่นเอง

เฮิวเคมูสแห่งโรดส์ (Eudemus of Rhodes) ได้ยืนยันเกี่ยวกับทฤษฎีเรื่องนิวัฏจักรของปีทาโกรัสไว้ในหนังสือของซิมปลิซิอุสว่า

ถ้าเชื่อตามคำสอนของพวกปีทาโกรัสว่า เหตุการณ์เดียวกันมักจะเกิดขึ้นซ้ำเป็นกรณีๆ ไป ก็หมายความว่าสักวันหนึ่งในอนาคต ข้าพเจ้าก็จะสนทนากับท่านอย่างนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยถือไม้เท้าอย่างนี้ ท่านนั่งตรงนั้น และทุกอย่างจะเป็นไปเหมือนขณะนี้ทุกประการ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ก็ยอมจะเป็นเหตุผลให้กล่าวได้ว่า เวลาซ้ำรอยตัวเอง^๑

เฮราคลีตุส ก็เช่นเดียวกับนักปรัชญาสำนักมีเลตุสที่ต้องการรู้ปรัชญาเพื่อรู้จักแก่นแท้ของเอกภพ เฮราคลีตุสถือเอา ไฟ เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง เขาได้อธิบายกำเนิดของเอกภพโดยเริ่มต้นจากไฟเข้แหม่ที่เข้มข้นที่สุด หรือที่เรียกว่า วจนะ (Logos) วิญญูณของมนุษย์ก็คือส่วนหนึ่งของวจนะนี้เอง เศษนิพนธ์ของเฮราคลีตุสที่ ๓๖ ได้อธิบายไว้ว่า "วิญญูณถึงแก่ความตายเมื่อกลายเป็นน้ำ น้ำถึงแก่ความตายเมื่อกลายเป็นดิน ดินกลายเป็นน้ำ และน้ำกลายเป็นวิญญูณ"^๒

สำนักกิด โดอิกรับเอาความคิดเรื่องการซ้ำรอยเป็นวงจรของเอกภพที่เริ่มต้นจากไฟและสลายลงเป็นไฟของเฮราคลีตุสมาเป็นความเชื่อของสำนัก ดังปรากฏเป็นคำยืนยันของทีโอเกนเนสว่า "เอกภพเกิดจากไฟและจะกลับคืนสู่สภาพไฟ สลับกันเช่นนี้เป็นวัฏจักร ค่ายตัวควรมาชั่วนิรันดร์ ทั้งนี้เป็นไปตามชะตาชีวิต"^๓

^๑ กীরติ บุญเจือ, ปรัชญากรีกระยะก่อตัวที่อิตาลี, หน้า ๕๘.

^๒ กীরติ บุญเจือ, ปรัชญากรีกระยะก่อตัวที่อิตาลี, หน้า ๑๐๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑.

✓ คริซิปุส ผู้นำสำคัญคนหนึ่งของสำนักสโตอิก ก็ได้อธิบายเอกภพตามความคิดของเฮราคลีตุสและได้เพิ่มเติมกำเนิดของเอกภพว่า เริ่มต้นจากไฟเอเธร์(Ether) ซึ่งมีสภาพเป็นไฟที่ละเอียดอ่อนที่สุด ร้อนที่สุดและเบาที่สุด ต่อมาไฟเอเธร์บางส่วนเสื่อมคุณภาพลงเป็นไฟธรรมดา ไฟธรรมดาเสื่อมคุณภาพลงกลายเป็นอากาศ อากาศเสื่อมคุณภาพลงเป็นน้ำ น้ำเสื่อมคุณภาพลงเป็นดิน ซึ่งเป็นธาตุที่เย็นที่สุด หนักที่สุด การแปรสภาพจากไฟเอเธร์เป็นดินเช่นนี้เรียกว่าเป็นการแปรสภาพในวิถีลง (The way down) ธาตุทั้งสี่จะผสมกันในอัตราส่วนต่างๆกัน ทำให้เกิดสิ่งต่างๆในจักรวาล เช่น พืช สัตว์ และร่างกายมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงจะดำเนินเรื่อยไปตามอายุขัยของโลก จนถึงระยะหนึ่งที่ธาตุดินมีมากที่สุด ต่อจากนั้นก็จะมี การเปลี่ยนแปลงในวิถีขึ้น(The way up) นั่นคือ ดินกลายเป็นน้ำ น้ำกลายเป็นอากาศ อากาศกลายเป็นไฟ และไฟกลายเป็นไฟเอเธร์ หมุนเวียนกันเช่นนี้เรื่อยไป

การครบรอบของวงจรเอกภพครั้งหนึ่งๆ คือเมื่อทุกสิ่งคืนกลับเป็นไฟเอเธร์นั้น คริซิปุสเรียกว่า ปีที่ยิ่งใหญ่ (The Great Year) ซึ่งถือเป็นระยะล้างโลก(Ecpyrosis) เช่น ซินธิส (Censorinus) ได้ให้คำจำกัดความ ปีที่ยิ่งใหญ่ ว่าเป็นระยะเวลาที่ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ กลับคืนมาสู่ตำแหน่งที่กำหนดไว้แต่แรกเริ่ม และในปีแห่งระยะล้างโลกนี้เอง จักรวาลจะถูกเผาผลาญในฤดูร้อน และถูกทำลายด้วยน้ำท่วมในฤดูหนาว เฮราคลีตุสได้คำนวณระยะเวลาของการครบรอบวงแหงเอกภพไว้ประมาณ ๑๐,๘๐๐ ปี^๑

คริซิปุสกล่าวถึง ระยะล้างโลกหรือการเปลี่ยนแปลงของจักรวาลไปเป็นไฟเอเธร์ไว้ว่า "เราจะต้องไม่กลัวว่า จักรวาลได้ถึงแก่ความตาย... เพราะการเปลี่ยนสภาพเป็นไฟของจักรวาลนั้น บรรลุไว้ด้วยพืชพันธุ์แห่งจักรวาลใหม่ และสิ่งต่างๆในจักรวาลใหม่ที่จะกำเนิดขึ้นก็จะมีอะไรแตกต่างจากจักรวาลที่เกิดก่อน"^๒

^๑ W.K.C. Guthrie, A History of Greek Philosophy, vol.1: The Earlier Presocratics and the Pythagoreans (London: Cambridge University Press, 1967), p.458.

^๒ Josiah B. Gould, The Philosophy of Chrysippus (New York: State University Press, 1970), pp.123-124.

ถึงแม้ว่าในคัมภีร์ของเฮราคลิตุสจะไม่ได้อ้างถึงทฤษฎีเรื่องนิจวัฏเอาไว้ อย่างแจ่มชัดเหมือนที่เอิวคิมุสยืนยันทฤษฎีของปีทาโกรัส แต่พวกสำนักสโตอิกที่สืบทอด เรื่องการหมุนเวียนของจักรวาลจากไฟสุฟไฟของเฮราคลิตุส ก็ได้ยืนยันว่าส่วนปลีกย่อยของ เหตุการณ์ต่างๆจะเกิดขึ้นซ้ำรอยเต็มทุกอย่าง โศคราตัสจะถูกประหารเหมือนเดิม ปลาโต และสำนักอคาเดมีก็จะเกิดขึ้นอีก ฯลฯ เป็นเช่นนี้ซ้ำวันรันดร

สำหรับปลาโต เขาไม่ได้แสดงทฤษฎีเรื่องนิจวัฏไว้ นอกจากความคิดเรื่อง วิญญาณอมตะและการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งไม่ชัดเจนนัก แต่ในบทสนทนาเรื่อง Timaeus ปลาโตได้เอ่ยถึง ปีที่ยิ่งใหญ่ โดยอธิบายเพียงว่าเป็นระยะที่เทวดาต่างๆในท้องฟ้ากลับมา อยู่ตำแหน่งที่สัมพันธ์กันเช่นเดิม แต่ไม่ได้หมายถึงระยะล้างโลกเหมือนที่พวกสโตอิกอธิบาย ไว้

ส่วนอริสโตเติล แม้จะถือว่า ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวทั้งหลายประกอบขึ้นจากธาตุเดี่ยวคือ ธาตุเอเธร์ ซึ่งรวมเรียกว่าเป็นโลกที่ไม่รู้จักเสื่อมสลาย (incorruptible world) ดังนั้นโลกดังกล่าวจึงไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่ดับสูญ ซึ่งก็คือไม่มีการหมุนเวียนซ้ำรอยเดิมในอาณาจักรของท้องฟ้า แต่ในหนังสือ "Problemata" อริสโตเติลได้แสดง ทฤษฎีเรื่องนิจวัฏไว้ โดยกล่าวถึงการเกิดและเสื่อมสลายเป็นวงจร (circle) ของสิ่ง ต่างๆในโลกที่รู้จักเสื่อมสลาย (corruptible world) หรือโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ ไว้ว่า

การที่วิถีโคจรของท้องฟ้าและดวงดาวแต่ละดวงเป็นวงกลมนั้น การอุบัติขึ้นและเสื่อม สลายของสิ่งต่างๆ ก็น่าจะเป็นวงจรซ้ำรอยเดิมเหมือนกันมิใช่หรือ? นี่ก็สอดคล้องกับ คำกล่าวที่ว่า "ชีวิตมนุษย์เป็นวงจร" แม้การเชื่อว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นมีความเหมือนกัน ทุกประการเสมอเป็นเรื่องไม่ฉลาดนัก แต่เราก็ต้องยอมรับทฤษฎีว่าความเหมือน กันของเผ่าพันธุ์สิ่งมีชีวิต (Theory of Identity of Species) และดังนั้นตัวเราจึง อาจมีอยู่ก่อน (prior) ตัวเองได้, นั่นคือ เราอาจคาดเดาการจับคู่กับสิ่งต่างๆ นั้นจะต้องยอมรับซ้ำรอยเดิมในวงจร ณ จุดเริ่มต้นซึ่งยืนยันถึงความต่อเนื่องและเหมือน กันทุกประการขององค์ประกอบ

^๑Aristotle, The Work of Aristotle, vol.VII: Problemata trans.

E.S.Forster, ed. W.D.Ross (London: Clarendon Press, 1927), p.916a.

โพลีเนียส เป็นนักปรัชญาสำคัญคนสุดท้ายของกรีกที่ได้แสดงทรรศนะเรื่องนิจวภูไว้ โดยกล่าวไว้ในหนังสือ Fifth Ennead Book VII ว่ามโน(Intelligible world) ได้ใช้แบบแห่งมโนคติที่มีอยู่ในมโนพิมพ์ลงให้แก่สสารแต่ละหน่วยๆ เกิดเป็นสิ่งเฉพาะหน่วยต่างๆขึ้น และสิ่งเฉพาะหน่วยแต่ละอันจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่เนื่องจากแบบพิมพ์ในมโนมีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงมีการเกิดซ้ำรอยเดิมในสสารเฉพาะหน่วยได้ การซ้ำรอยเดิมของสสาร จะเกิดขึ้นได้ในวงจรแห่งเอกภพที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่การซ้ำรอยเดิมในวงจรเดียวกัน

หลังจากอาณาจักรกรีกและโรมันเสื่อมสลายแล้ว ศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์ก็ได้เข้ามาเมื่ออิทธิพลแทนที่ปรัชญากรีก ทั้งสองศาสนามีความเห็นตรงข้ามกับทรรศนะเรื่องนิจวภูอย่างเต็มที่ เพราะต่างก็เน้นถึงความจำกัดและไม่ย้อนกลับของประวัติศาสตร์แห่งจักรวาล กล่าวคือประวัติศาสตร์ของโลกนั้นอยู่ระหว่างเหตุการณ์สอง เหตุการณ์ที่ไม่เกิดซ้ำอีกอย่างแน่นอน นั่นคือ จุดเริ่มต้นของโลก หรือ การสร้างโลกของพระเจ้า (the Creation) และ จุดจบของโลกหรือวันตัดสินครั้งสุดท้าย (the Last Judge) ดังนั้น ชีวิตมนุษย์แต่ละคนล้วนเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น

โอริเจน (Origen) แม้จะยอมรับลัทธิปลาโตใหม่ที่ว่าด้วยความเป็นนิรันดร์ของโลกและการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณ แต่ก็ปฏิเสธการซ้ำรอยเดิมของจักรวาล เพราะเขาเห็นว่าเป็นทรรศนะที่ขัดกับความคิดเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ ล้วนเนเมซิอุส (Nemesius) และเซนตออกัสตินก็ปฏิเสธทรรศนะเรื่องนิจวภู ด้วยเหตุผลที่ว่า การจุดและการฟื้นคืนชีพของพระเยซูคริสต์จะเกิดขึ้นได้เพียงครั้งเดียวไม่มีทางเกิดซ้ำอีก

ในระยะสมัยกลางของยุโรป ยังปรากฏร่องรอยความเชื่อในทรรศนะเรื่องนิจวภูอยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากคำสั่งทางศาสนจักรของคริสเตียนที่ประกาศลงโทษด้วยการคว่ำบาตรคัดออกจากศาสนาแก่ผู้ที่เชื่อลัทธิปลาโตใหม่ในเรื่องปีที่ยิ่งใหญ่หรือระยะดั่งโลกที่ถือว่ากินเวลา ๓๖,๐๐๐ ปี เซนต์โทมัส อะไควนัส ปฏิเสธการซ้ำรอยเดิมของเวลาโดยให้ความเห็นว่า การสร้างปัจเจกบุคคลขึ้นใหม่ให้เป็นบุคคลเดิมทุกประการนั้นขัดแย้งกันในตัว เพราะเป็นการสร้างคนละครั้ง และยังเห็นว่าเป็นเรื่องเกินอำนาจของพระเจ้าด้วย แต่นิโคลาส เบเนเนต และ ฟรังซัว เคอ ลา มาร์ช มีความเห็นต่างออกไป โดยทั้งสองเห็นว่าพระเจ้า

ทรงมีอำนาจที่จะเรียกเหตุการณ์ในอดีตกลับคืนมาได้ เช่นเดียวกับที่สามารถเรียกเวลากลับคืนได้ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์กับเวลาแยกจากกันไม่ได้

สรุปแล้ว ความคิดพื้นฐานที่สนับสนุนทฤษฎีเรื่องนิจวิฏนี้มี ๓ ข้อ คือ หนึ่ง การกลับคืนได้ของเหตุการณ์, สอง ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเวลา และสาม ความจำกัดของส่วนประกอบต่างๆในจักรวาล แต่ในช่วงกระแสแห่งความคิดสมัยใหม่ ความคิดพื้นฐานทั้งสามข้อถูกโต้แย้งจนตกไป ทำให้ทฤษฎีเรื่องนิจวิฏไม่เป็นที่ยอมรับในระยะฟื้นฟูศิลปวิทยาการ แม้ว่าลัทธิปลาโตใหม่จะแพร่หลายก็ตาม ยอร์จคาโน บรูโน (Giordano Bruno ๑๕๔๘-๑๖๐๐) ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านความคิดพื้นฐานข้อที่สาม โดยกล่าวว่า โลก, วัตถุ และเหตุการณ์ต่างๆมีมากมายนับไม่ถ้วนในขอบเขตที่ไม่จำกัด ดังนั้นส่วนประกอบต่างๆในจักรวาลจึงยากที่จะศึกษาร้อยเอ็ดได้ ส่วนนิวตันและสาธุศิษย์ของเขาได้ให้คำจำกัดความคำว่า "เวลา" ว่าเป็นสิ่งลึกลับ ซึ่งกลับคืนมาไม่ได้ และมีเนื้อหาของมันอย่างไม่จำกัด แม้ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นเหมือนเดิมทุกประการก็ไม่สามารถทำให้เวลาเดิมกลับคืนมาได้ นี่คือการปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเวลา และทำให้ทฤษฎีเรื่องนิจวิฏไม่เป็นที่สนใจมากยิ่งขึ้น

ในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ ความสนใจในทฤษฎีเรื่องนิจวิฏกลับมาอีกครั้งพร้อมๆกับการพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยข้อเกิดของพิภพในสมัยใหม่ สมมุติฐานเกี่ยวกับกลุ่มหมอกเพลิงนอกระบบสุริยะจักรวาล ก่อให้เกิดความเห็นว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเป็นหนึ่งในขั้นตอนของการกำเนิดโลกและสุริยะจักรวาลที่จะซำรอยเค็มไม่สิ้นสุด ทั้งที่พวกจักรกลนิยมอธิบายว่าเป็น "การไหลลงใหม่ของนาฬิกาแห่งจักรวาล" เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ นักปรัชญาวิวัฒนาการในศตวรรษที่ ๑๙ ก็ได้เขียนไว้ในหนังสือ First Principle ของเขาว่า เมื่อมวลสารของดวงดาวสูญเสียความร้อนลงเป็นหมอกเพลิง และหมอกเพลิงค่อยๆเย็นลงแล้วพัฒนากลายเป็นโลกใหม่ที่แม้จะไม่เหมือนเค็ม แต่ก็ยังอยู่ในหลักการเดียวกัน ความคิดของสเปนเซอร์นี้แม้จะไม่ใช่ทฤษฎีเรื่องนิจวิฏโดยตรง แต่ก็มีส่วนเปิดหนทางให้แก่แนวความคิดเรื่องการซำรอยเค็มในสมัยใหม่

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดในบทยานี้ เป็นการเกริ่นถึงความเป็นมาของทฤษฎีเรื่องนิจวิฏที่นักคิดทั้งหลายได้กล่าวถึง ในยุคก่อนหน้านิฮ์เซ ซึ่งจะมีอิทธิพลไม่มากนักต่อทฤษฎีเรื่องนิจวิฏของนิฮ์เซซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป.